

Darinka Vadrina
Klaudija Horvatić
Danijel Smiljanić

Državni zavod za intelektualno vlasništvo
HR - 10000 Zagreb, Ul. grada Vukovara 78

Božidar Lapaine

Studij dizajna pri Arhitektonskom fakultetu
HR - 10000 Zagreb, Frankopanska 12

Sručni članak • Professional Paper

UDK • UDC 347.773:72.011

Rukopis primljen • Manuscript Received: 26.03.1997.

Članak prihvaćen • Article Accepted: 03.12.1997.

Pravna zaštita dizajnerskog stvaralaštva

Legal Protection of Design Rights

Ključne riječi • Key words

autorska prava	copyright
industrijsko vlasništvo	industrial property
intelektualno vlasništvo	intellectual property
patenti	patents
žigovi	trademarks

Sažetak • Abstract

U članku su objašnjeni osnovni pojmovi vezani uz Zakon o industrijskom vlasništvu, te prava autora dizajnerskog stvaralaštva i postupci stjecanja i zaštite tih prava u Republici Hrvatskoj putem Državnog zavoda za intelektualno vlasništvo.

The paper explains some of the basic terms from the Croatian Industrial Property Law, and the rights of the author. It also describes the procedure for acquiring industrial design rights in Croatia through the Croatian Intellectual Property Office.

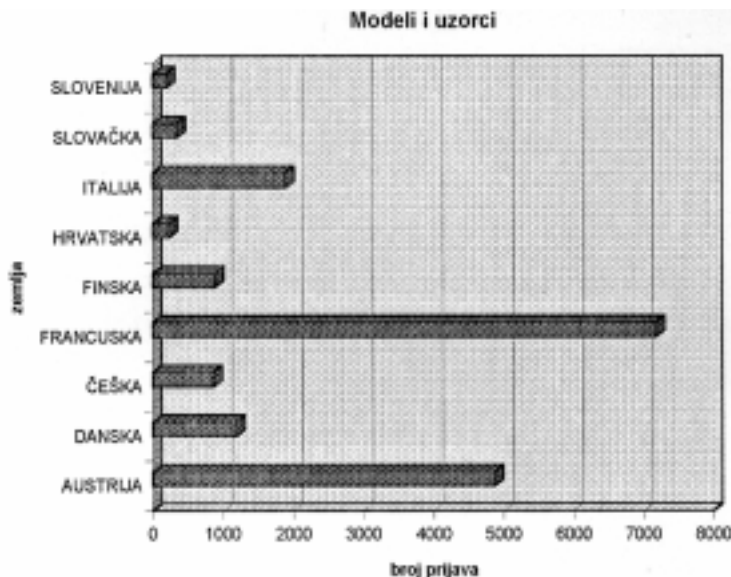
Uvod

Glavno obilježje suvremene proizvodnje gotovo svih materijalnih dobara jest industrijski način proizvodnje. Osnovno obilježje industrijskih proizvoda proizlazi iz činjenice da oni nastaju u planiranoj serijskoj proizvodnji u kojoj je provedena stroga podjela rada i koja se obavlja mehanički, pomoću strojeva. Da bi takva proizvodnja bila ekonomična, ona je specijalizirana, usmjerena prema izradi dovoljno velikog broja istovrsnih proizvoda koji svojom količinom isplaćuju cijenu skupih strojeva i alata. Industrijski je proizvod masovni proizvod koji stiže na tržište, anonimnim kupcima, a namijenjen je širokoj potrošnji. I upravo zato što je prepušten slobodnom izboru potrošača, industrijski proizvod mora imati izrazita obilježja upotrebljivosti. On mora odgovarati zahtjevima funkcionalnosti, tehničkoj kakvoći i ekonomičnosti. Zahtjev funkcionalnosti zadovoljen je ako proizvod već svojim oblikom obećava, a tijekom uporabe i potvrdi da je maksimalno prikladan za ono čemu je namijenjen. Industrijski proizvod svojim oblikom i kasnijom uporabom također mora pokazati dovoljnu čvrstoću konstrukcije, otpornost prema trošenju i pouzdanost u uporabi. No jednako je važno da njegov oblik već unaprijed najavi, a u praksi i potvrdi, lakoću rukovanja te zadovoljavajući opći međusobni odnos čovjeka i predmeta.

Dizajn više nije ono što se događa nakon što je proizvod načinjen, već dizajniranje mora biti uključeno u cijeli postupak razvoja proizvoda. Stoga se neposredni rezultati dizajniranja u industriji moraju zrcaliti u samim oblicima industrijskih proizvoda i na uvjerljiv način iskazivati podrijetlo i humanost konačne namjene dizajna. Spomenuto podrijetlo odražava se u oblicima nastalim u vezi sa svojstvima upotrijebljenih materijala i tehnikom rada. U jedinstvu oblika industrijski proizvedenog predmeta ujedno se iskazuje i njegov unutarnji sustav, ekonomičnost njegove proizvodnje i upotrebe, te kultura sredine u kojoj je nastao i kojoj je namijenjen. Humanost oblika očituje se u prilagođenosti proizvoda čovjeku, odnosno u njegovoj usklađenosti s okolišem, te tjelesnim osobinama, naprednim shvaćanjima i osjećajima kupca.

Modeli i uzorci su kao oblici industrijskog vlasništva kojima se štiti estetska kreacija (dizajn) industrijskoga ili obrtničkog proizvoda za industriju najzanimljiviji oblici industrijskog vlasništva. Industrijska proizvodnja u razvijenim zemljama Europe izložena je oštroj konkurenciji, pa stoga ne čudi da se proizvođači od nje, kako u vlastitoj zemlji tako i u ostalim zemljama, nastoje maksimalno zaštititi. Oni to čine putem vlastitih nacionalnih ureda za zaštitu industrijskog dizajna ili putem *Međunarodnog biroa Svjetske organizacije za zaštitu intelektualnog vlasništva* – WIPO (*World Intellectual Property Organization*), pri čemu se koriste pogodnostima Haškog sporazuma koji državljanima država članica i njima izjednačenim osobama pruža mogućnost jeftinije i brže zaštite modela i uzoraka u ostalim zemljama članicama Sporazuma tako da se na jednome mjestu podnosi prijava za više zemalja. Ona se objavljuje u službenom glasilu "International Designs Bulletinu" i na taj se način obznanjuje njezino postojanje državama članicama. Hrvatska još nije članica tog sporazuma.

Zanimljiv je podatak da su prijave novih oblika proizvoda za kućanstvo, namještaja, nakita i tekstila među najbrojnijim međunarodnim prijavama koje se podnose preko WIPO-a. U Re-

SL. 1. Ukupan broj prijava modela i uzoraka tijekom 1994. g. u Hrvatskoj i nekim europskim zemljama

FG. 1. Total number of model and design registrations in 1994 in Croatia and some European countries

publici Hrvatskoj među najbrojnijima su prijave ovih proizvoda: metražnih tekstilnih proizvoda, predmeta za domaćinstvo, ambalaže, aparata za proizvodnju, distribuciju i transformaciju električne energije, papirnih proizvoda, igračaka, instalacija za distribuciju tekućina i sanitarnih instalacija te građevina i građevnih elemenata.

Nastojeći što lakše i jeftinije postići zaštitu i proširenje tržišta na ostale zemlje, osobito na zemlje Istočne Europe, SAD i Japan, međunarodna udruženja proizvođača i njihovi predstavnici kao veliki korisnici usluga Haških sporazuma predlažu, prilagođavanje uvjeta pristupa tom sporazumu radi proširenja njegovog članstva.

Sve to upućuje na činjenicu da bi i naša industrija trebala prepoznati korist u tome da svoje proizvode prije njihova puštanja na tržište zaštitu u Hrvatskoj i u inozemstvu. Time bi pridonijela svojoj uspješnosti na domaćem i stranom tržištu. No broj prijava modela i uzoraka u Hrvatskoj u usporedbi s europskim zemljama, još uvijek je vrlo malen. To dokazuje da se zaštita modela i uzoraka još nije dovoljno udomačila u našoj zemlji (sl. 1).

Zaštitu novih proizvoda, zaštitu prava autora, kao i korisnika tih prava u Hrvatskoj, kao i u većini ostalih zemalja svijeta, moguće je ostvariti posredovanjem sustava zaštite intelektualnog vlasništva.

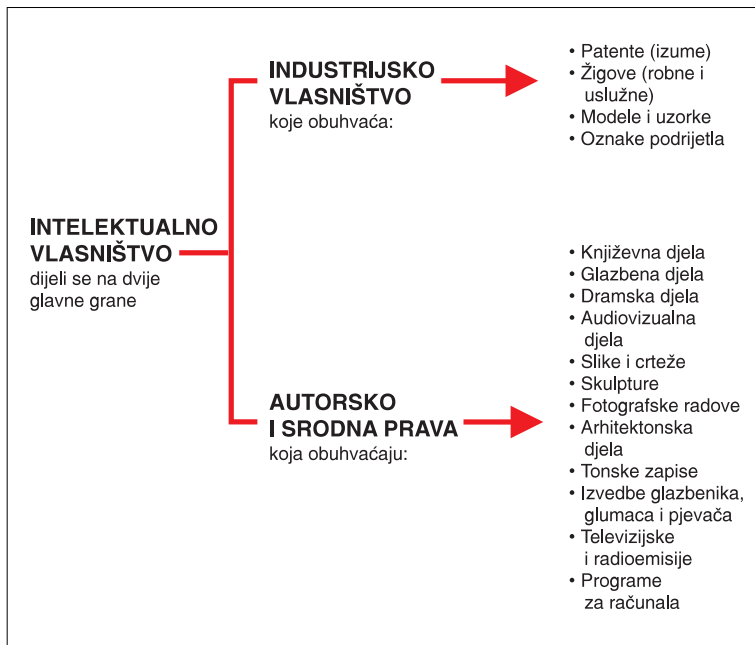
O zaštiti industrijskog vlasništva – patenata, modela i uzoraka, robnih i uslužnih žigova, oznaka podrijetla proizvoda, odnosno intelektualnog vlasništva u cjelini, u našoj se zemlji brine *Državni zavod za intelektualno vlasništvo* kao jedina za to ovlaštena državna upravna organizacija za priznanje tih prava u Hrvatskoj (osim za oznake podrijetla proizvoda, za koje vodi samo registar). Osim dodjele prava na patente, modele, uzorke i žigove, Zavod daje prijaviteljima i svim zainteresiranima administrativnu i stručnu pomoć za ostvarenje te zaštite.

Državni zavod za intelektualno vlasništvo čini sastavni dio mreže sličnih, s istom svrhom osnovanih zavoda u svijetu. S njima, radi unapređenja zaštite intelektualnog vlasništva u Hrvatskoj, izravno ili putem *Svjetske organizacije* (WIPO), blisko surađuje.

SL. 2. Područja koja obuhvaća intelektualno vlasništvo

Izvor • Source
World Organization for
Intellectual Property

FG. 2. Areas covered
by intellectual ownership

Intelektualno vlasništvo

Intelektualno je vlasništvo skupni naziv za umjetničko stvaralaštvo i industrijsko vlasništvo, odnosno zajednički naziv za sva prava s obzirom na intelektualne tvorevine i u vezi s njima. Ono, prema suvremenom shvaćanju, obuhvaća ova prava:

- autorsko pravo (znanstvena i umjetnička djela, uključujući djela primijenjenih umjetnosti i industrijskog dizajna)
- susjedna ili srodna prava (pravo umjetnika izvođača, proizvođača fonograma i pravo organizacija za radiodifuziju)
- pravo industrijskog vlasništva
- pravo na znanstvena otkrića kao posebno pravo
- sva ostala prava koja pripadaju intelektualnoj djelatnosti na području industrije, znanosti i umjetnosti (sl. 2).

Sve se suvremene zemlje, donoseći nacionalne propise o zaštiti intelektualnog vlasništva udruživanjem u zajednice, suradnjom s ostalim zemljama i međunarodnim organizacijama, brinu o zaštiti intelektualnog vlasništva i svih vrsta tog vlasništva. Stoga je godine 1967, radi lakše suradnje među državama, potpisivanjem međunarodne konvencije u Stockholmu, osnovana *Svjetska organizacija za zaštitu intelektualnog vlasništva* (WIPO).

Cilj osnivanja te organizacije bilo je unapređenje zaštite intelektualnog vlasništva u svijetu i unapređenja suradnje među državama na tom području, te osiguranje administrativne potpore i pružanje tehničko-pravne pomoći na području intelektualnog vlasništva državama potpisnicama te konvencije i ostalih odgovarajućih međunarodnih ugovora.

Hrvatska je nakon osamostaljenja, slijedom sukcesije od 8. listopada 1991. g., postala državom vezanom odredbama te i ostalih konvencija s područja intelektualnog vlasništva. Dvije do sada

potpisane, za industrijski dizajn važne međunarodne konvencije jesu *Pariška konvencija za zaštitu industrijskog vlasništva* i *Lokarnski aranžman o ustanovljenju međunarodne klasifikacije za industrijske modele i uzorke*.

U skoroj budućnosti planira se, osim donošenja suvremenijeg *Zakona o modelima i uzorcima* (industrijskom dizajnu), i potpisivanje multilateralnog *Haškog sporazuma*, čime će biti osigurani uvjeti da i državljani Republike Hrvatske brže i jeftinije prijavljuju i štite dizajn svojih novih proizvoda u drugim zemljama i tako ostvare jednostavniji pristup na europsko i svjetsko tržište.

Industrijsko vlasništvo

Industrijsko vlasništvo svrstava se u kategoriju intelektualnog vlasništva i obilježava skup pravnih normi kojima se uređuju tri glavne skupine pojava i odnosa u društvu:

1. rezultati izumiteljskog rada: patenti, tehničke inovacije i *know-how* (skup praktičnih znanja i iskustva koja se mogu primijeniti u industriji i obrtu; ne štiti se u upravnom postupku),
2. znakovi razlikovanja koji obuhvaćaju:
  - a) modele i uzorke – slike i crteže ili oblike tijela koji služe kao predlošci za proizvodnju,
  - b) robne i uslužne žigove – znakove po kojima se jedna roba ili usluga razlikuje od ostalih roba ili usluga iste ili slične vrste,
  - c) oznake podrijetla proizvoda kojima se štite zemljopisni nazivi proizvoda,
3. zaštita od neloyalne utakmice na tržištu.

Državni zavod za intelektualno vlasništvo, provedbom postupka zaštite prava u Hrvatskoj, dodjeljuje nositelju prava isključivo pravo na pojedine oblike industrijskog vlasništva, npr. modela ili uzorka. To znači da nositelj kojemu je to pravo dodijeljeno ima pravo zabraniti svim osobama u Hrvatskoj da bez njegova odobrenja proizvode ili stavljaju u promet proizvode proizvedene prema tom modelu ili uzorku, da uvoze takve proizvode ili raspolažu takvim proizvodima. Nositelj ujedno raspolaže mogućnošću primjene nekoliko vrsta tužbi, ovisno o vrsti moguće povrede njegova prava, koje može podnijeti nadležnom sudu. Radi učinkovitije zaštite, zakonodavac je propisao obvezu rješavanja povrede prava industrijskog vlasništva po hitnom postupku. U slučaju potrebe za sudskom zaštitom, ali i mimo nje, nositelj prava može se pozvati na pravo isključivog nositelja prava ispravama koje mu Državni zavod za intelektualno vlasništvo izdaje pri priznavanju prava.

Modeli i uzorci te njihova zaštita u Hrvatskoj

Prema zakonskoj definiciji, modelom se štiti novi vanjski oblik određenog industrijskog ili obrtničkog proizvoda, odnosno njegova dijela. Uzorkom se štiti nova slika ili crtež koji se može prenijeti na određeni industrijski ili obrtnički proizvod, odnosno na njegov dio.

Uzorak je slika ili crtež koji se otiskuje ili na drugi način aplicira ili može aplicirati na proizvod ili se na njemu ponavljati. Za zaštitu uzorka bitna je kombinacija linija ili boja, pa čak i kombinacija tonova boja, dok se sama boja ne može zaštititi kao uzorak.

Da bi se steklo pravo na zaštitu, trodimenzionalni oblik – model, a dvodimenzionalni oblik – uzorak, oni moraju biti novi. To znači da se vanjski izgled tijela, crtež ili slika moraju bitno razlikovati

od tijela, slika ili crteža koji su već prije njih prijavljeni Državnom zavodu za intelektualno vlasništvo ili od onih koji su prije podnošenja prijave bili pristupačni javnosti. Da bi dobili zaštitu, dovoljno je da su novi bar u većem svom dijelu, ili moraju biti kombinacija poznatih elemenata koja vanjskim obilježjima zbog načina njihova grupiranja mora davati dojam novoga. O tome je li neko tijelo, slika ili crtež svojim izgledom nov odlučuju specijalizirani stručnjaci *Državnog zavoda za intelektualno vlasništvo* na osnovi provedbe postupka ispitivanja prijave. Ako se, dakle, neki novi model ili uzorak želi zaštititi u Hrvatskoj, treba podnijeti prijavu modela ili uzorka *Državnom zavodu za intelektualno vlasništvo* u Zagrebu.

Prijava modela, odnosno uzorka, može sadržavati zahtjev za priznanje do 100 različitih modela ili uzoraka, uz uvjet da svi proizvodi novoga vanjskog izgleda tijela, odnosno novog izgleda slike ili crteža pripadaju istom razredu međunarodne klasifikacije modela i uzoraka (tzv. *Lokarnska klasifikacija*).

Prijavu, koja se dostavlja u tri primjerka, čine:

- a) zahtjev za priznanje prava na model, odnosno uzorak, na odgovarajućem formularu (HMU-1),
- b) fotografija ili nacrt tijela, odnosno slike ili crteža čija se zaštita traži (u tri primjerka),
- c) opis tijela, slike ili crteža (u tri primjerka).

U pisarnici *Državnog zavoda za intelektualno vlasništvo* može se dobiti pisana informacija, stručna pomoć i upute o načinu sastavljanja prijave modela i uzoraka.

Uz prijavu je potrebno priložiti:

- punomoć zastupnika ako ga podnositelj prijave želi ili mora imati
- dokaze u vezi sa zahtjevom za priznanje prednosti
- dokaze o uplaćenim pristojbama
- ovjerenu izjavu o zajedničkom predstavniku ako prijavu podnosi više osoba koje nemaju zajedničkog zastupnika.

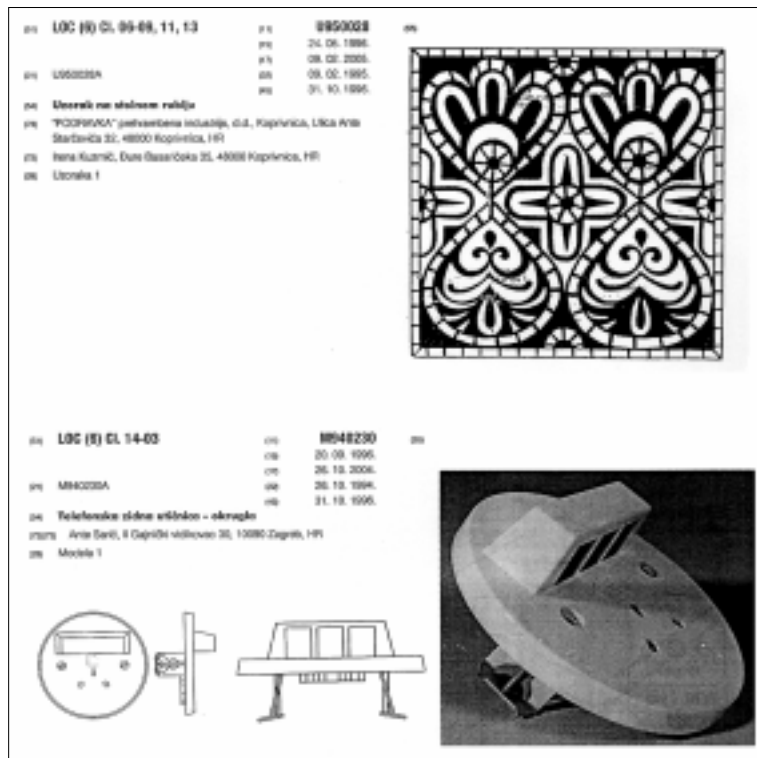
Od dana i sata primitka prijave u *Državnom zavodu za intelektualno vlasništvo* prijavitelj ima pravo prednosti pred svakom drugom osobom koja za isti oblik tijela, sliku ili crtež kasnije podnese prijavu, što je vrlo važno zbog već spomenutog ispitivanja novosti modela, odnosno uzorka.

Postoje dvije iznimke od tog pravila: izložbeno pravo prednosti i unijsko pravo prednosti, u kojima se prednost računa od datuma koji je stariji od onoga kad je podnesena prijava.

Naime, prijavitelj se može pozvati na izložbeno pravo prednosti s izložbe ili sajma međunarodnog značenja održanoga u nekoj od zemalja članica *Međunarodne unije za zaštitu industrijskog vlasništva* (koje je Hrvatska članica sukcesijom od 1991. g.), u roku tri mjeseca od dana zatvaranja te izložbe.

Kao pripadnik zemlje članice *Međunarodne unije za zaštitu industrijskog vlasništva* prijavitelj se može pozvati i na unijsko pravo prednosti u Hrvatskoj, na osnovi prijave u nekoj od zemalja članica te unije u roku šest mjeseci od dana podnošenja te prijave u nekoj od zemalja Unije.

Za modele je važno da tijelo proizvoda bude prikazano sa svih strana, pa se dostavlja onoliko fotografija ili nacrtava svakog modela koliko je potrebno da se prikažu sva ta njegova obilježja. Fotografije ili grafički prikazi moraju predočivati samo tijelo, sliku ili crtež, bez ikakva drugog predmeta, osobe ili životinje i ne smiju

SL. 3 Primjer zaštićenog uzorka na stolnom rublju i zaštićenog modela okrugle telefonske zidne utičnice

Izvor • Source
 "Hrvatski patentni glasnik",
 5/96

FG. 3. Example of a protected design for table linen and a protected model of a round telephone wall plug

biti veći od 16 x 16 cm niti manji od 3 x 3 cm. Grafički prikazi moraju biti profesionalne kvalitete. Crte trebaju biti vidljive i pune te prikazivati samo vidljive dijelove tijela modela. Uz prijavu se ne prilažu tehnički crteži kojima je model prikazan u presjeku ili ima osne crte i dimenzije (sl. 3). Fotografije moraju biti profesionalne kvalitete, a tijela modela, slike ili crteži uzoraka moraju biti prikazani sami i na neutralnoj i jednobojuj podlozi bez sjena (sl. 4).

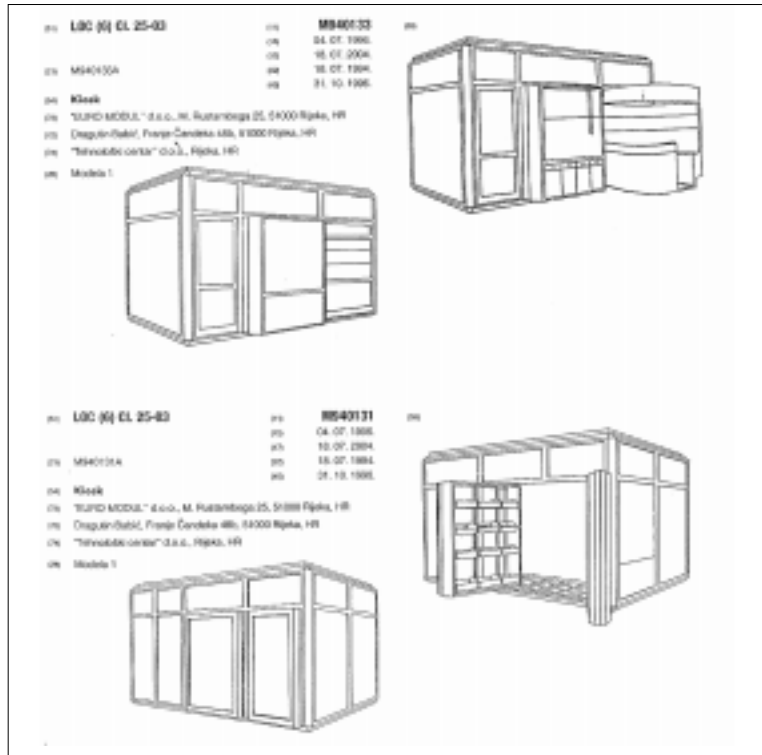
U tekstualnom opisu tijela, slike ili crteža, osim podataka o podnositelju prijave i naziva modela, odnosno uzorka, navodi se namjena modela ili uzorka, a zatim opisuje vanjski izgled tijela ili pojedinih njegovih dijelova koji su predmet zaštite, što se odnosi na površine tijela koje se vide stalno ili prilikom redovite upotrebe tijela. Vanjski oblik tijela, pojedini njegovi dijelovi i površine opisuju se geometrijskim pojmovima. Pri završetku opisa ukratko se navodi novost u vanjskom izgledu tijela, odnosno ono po čemu se prijavljeni model ili uzorak vanjskim izgledom bitno razlikuje od već poznatih. Rješenje o priznanju donosi se u granicama i u opsegu u opisu ili na fotografiji odnosno nacrtu istaknute novosti vanjskog izgleda, pa je stoga isticanje novosti vanjskog izgleda tijela, slike ili crteža neizostavni dio opisa. Novost se može odnositi na cjelokupan vanjski izgled tijela ili samo na njegov pojedini dio koji se štiti i koji treba istaknuti i dobro opisati.

Državni zavod za intelektualno vlasništvo nakon primitka prijave obavlja kontrolu urednosti prijave i priloga te prema potrebi poziva prijavitelja da uskladi prijavu s napatcima. Kad je prijava uredna ili uređena, ispituje se je li tijelo takvog izgleda primjenjivo, te je li izgled tijela, slike ili crteža nov i bitno različit od

SL. 4. Primjer zaštićenog modela kioska

Izvor • Source
"Hrvatski patentni glasnik",
5/96

FG. 4. Example of a protected kiosk model

već prijavljenih modela, odnosno uzoraka, kao i onih koji otprije imaju priznato pravo prednosti, koji su već priznati ili poznati u Hrvatskoj ili u dostupnom svjetskom fondu za pretrage.

Pozitivni propisi zahtijevaju ispitivanje apsolutne novosti izgleda tijela, slike ili crteža, što znači da se novosti u vanjskom izgledu ocjenjuju u odnosu prema poznatim oblicima tijela, slike ili crteža i u svijetu. Da bi tijelo dobilo zaštitu modelom ili uzorkom, mora biti izgledom novo u cijelosti ili u nekom dijelu. Kombinacije poznatih elemenata, ako tijelu, slici ili crtežu daju novi vanjski izgled, također mogu dobiti zaštitu. Zakonom o industrijskom vlasništvu od zaštite su isključena fotografska i kartografska djela, tehnički planovi i skice. Zato se npr. fotografija nekog krajolika ili osobe ne može zaštititi kao uzorak na proizvodnju, ali se može zaštititi slika ili crtež tog krajolika ili osobe.

Za zaštitu modelom boja nije bitna, ali može biti ako se uzorak sastoji od kombinacije različitih boja, bitnih za zaštitu uzorkom.

Za zaštitu jednog modela ili uzorka u Hrvatskoj autor prijavitelj plaća ukupno 237,50 kn, a dobiva zaštitu za razdoblje od deset godina i monopolno pravo iskorištavanja zaštićenog modela ili uzorka na području cijele Hrvatske.

Za ostale zemlje, u kojima vrijede malo drugačiji propisi o zaštiti industrijskog dizajna, potrebno je nacionalnom uredu te zemlje podnijeti posebnu prijavu. Prijava i za ostale zemlje, kad Hrvatska postane članicom *Haškog sporazuma*, moći će se podnijeti u *Državnom zavodu za intelektualno vlasništvo*.

Autori i njihova prava

Autori obično nisu povezani s primjenom svoga rješenja u proizvodnji. Njima često ostaju samo autorska moralna prava, dok imovinska prava često može imati netko drugi: nositelj prava na model ili uzorak kojemu je to pravo ugovorom ustupljeno. Da bi bolje zaštitilo autora, naše zakonodavstvo predviđa kumulativnu zaštitu autora i njegova djela *Zakonom o autorskom pravu* i *Zakonom o industrijskom vlasništvu*. Dakle, novi oblici tijela i nova grafička rješenja imaju pravnu zaštitu prema oba zakona, i to kao modeli ili uzorci prema *Zakonu o industrijskom vlasništvu* i kao djela primijenjene umjetnosti prema *Zakonu o autorskom pravu*.

Za razliku od zaštite modelom i uzorkom, prema *Zakonu o industrijskom vlasništvu*, koja je formalna i za čije je stjecanje potrebno provesti postupak ispitivanja prijave, zaštita prema *Zakonu o autorskom pravu* neformalna je, nije nužno pokretati postupak i stječe se u trenutku stvaranja djela koje ima dovoljan stupanj originalnosti. Međutim, zaštita autorskim pravom, za razliku od zaštite modelom ili uzorkom, teže se ostvaruje. U postupku se nakon prijave modela odnosno uzorka ne ispituje autorstvo podnositelja prijave nego se prijavitelj smatra i autorom, koji je fizička osoba, osim ako u prijavi nije drugačije navedeno ili se u sudskom postupku dokaže da je autor neka druga osoba koja u tom slučaju ima pravo biti navedena umjesto prijavitelja.

Zaštita modelom ili uzorkom daje nositelju pravo korištenja zaštićenim oblikom tijela, slikom ili crtežom u proizvodnji, pravo stavljanja u promet predmeta izrađenih prema zaštićenom obliku tijela, slici ili crtežu, pravo raspolaganja modelom ili uzorkom, pravo na naknadu kad druga osoba u proizvodnji upotrebljava taj oblik tijela, sliku ili crtež, odnosno pravo na udio u dobiti i ostala prava predviđena općim aktima poduzeća.

Zaštita autorskog prava obuhvaća pravo na objavljivanje, reproduciranje ili umnožavanje, stavljanje u promet, prikazivanje, prenošenje, preinake itd. *Zakon o autorskom pravu* ograničava se na zaštitu autorova djela od neovlaštene reprodukcije odnosno kopiranja u bilo kojem obliku. Zato autor ne može osobu koja se služi djelom, sličnim ili čak istovjetnim njegovu isključiti iz prometa prije nego što dokaže da to djelo nije originalno, dok nositelj prava na model, odnosno uzorak to može učiniti jednostavnim predloženjem isprave o priznanju prava na model ili uzorak, bez dokazivanja djela kopiranja. Naime, *Zakon o industrijskom vlasništvu* pretpostavlja da je prijavitelj autor ili osoba koja je pravo na iskorištavanje stekla valjanim pravnim postupkom, osim ako se sudski ne dokaže drugačije. Stoga autorsko pravo nema isključivo djelovanje prema trećim osobama, kao što ga ima pravo na model, odnosno uzorak.

Za autorsko pravo koje nema formalnog postupka stjecanja, uvjet njegova stjecanja je subjektivna novost, originalnost djela. Važno je da je djelo originalno za svog autora, odnosno da autor nije znao da slično ili isto djelo već postoji. Za stjecanje prava na model, odnosno uzorak, novost je prema *Zakonu o industrijskom vlasništvu* visoko i objektivno određena. To znači da model ili uzorak mora biti nov u odnosu prema postojećem stanju na području na kojemu je tvorevina stvorena. To se utvrđuje usporedbom s dokumentacijom o stanju tog područja kojom raspolaže

Državni zavod za intelektualno vlasništvo, pa se novost može utvrditi objektivnim kriterijima.

Trajanje prava na model, odnosno uzorak ograničeno je na deset godina i računa se od datuma prijave, dok zaštita autorskog prava traje 25 godina od dana objave djela, no zato je mnogo teže dokazivo postojanje uvjeta za ostvarenje te zaštite.

S obzirom na sudsku zaštitu predviđenu *Zakonom o industrijskom vlasništvu*, nositelj prava na model ili uzorak, kao i podnositelj prijave, ima pravo podnijeti tužbu zbog povrede njegovih prava na model ili uzorak ili zbog povrede prava iz prijave.

Povredom prava smatra se svaka neovlaštena upotreba zaštićenog oblika tijela, slike ili crteža u proizvodnji ili gospodarskom prometu, neovlašteno raspolaganje modelom ili uzorkom, kao i oponašanje modela ili uzorka. Osoba koja je takvo pravo povrijedila odgovara nositelju prava za štetu zbog povrede prava iz prijavljenoga ili zaštićenoga modela ili uzorka. Nositelj prava, kao osoba čije je pravo povrijeđeno, može također tražiti zabranu daljnjeg obavljanja radnje kojom se čini povreda, kao i objavu presude kojom se utvrđuje povreda na trošak osobe koja vrijeđa njezino pravo.

Glede zaštite prava autora s obzirom na model ili uzorak, *Zakon o industrijskom vlasništvu* predviđa da autor modela ili uzorka, njegov nasljednik ili pravni sljednik može tužbom tražiti da se pravo na model ili uzorak opozove i da njega sud proglašni nositeljem tog prava ako je pravo priznato osobi koja nije autor, autorov nasljednik ili njegov pravni sljednik. Autor također može tužbom tražiti da bude naveden u prijavi ili ispravama o modelu, odnosno uzorku ako je s obzirom na njih njegovo pravo povrijeđeno.

Kako autorsko pravo sadrži i osobnopravni element, *Zakonom o autorskom pravu* inkriminirane su mnoge povrede autorskoga, imovinskoga i moralnog prava. Prema tom zakonu, i bez povrede imovinskog prava i materijalne štete počinitelj povrede autorskog prava može biti kažnjen kaznom zatvora.

Modeli i uzorci stvoreni na radu, u vezi s radom ili po narudžbi

Stvaralaštvo koje se može materijalizirati i služiti kao kapital za rad i osnivanje poduzeća čimbenik je bez kojega nema razvoja u tržišnom gospodarstvu. Zato se u uvjetima stvaranja slobodnog tržišta i poslovanja prema *Zakonu o trgovačkim društvima*, koji je zasnovan na europskim pravnim standardima i suvremenim rješenjima srednjoeuropskih zemalja, s poticanjem stvaralaštva u poduzećima mora postupati ozbiljno.

Zakonom o industrijskom vlasništvu predviđen je interes poduzeća da, radi stvaranja većeg prihoda ili dobiti, trajno potiču stvaralački odnos zaposlenika. Obveza je i sindikata, *Hrvatske gospodarske komore* i ostalih subjekata da potiču dogovaranje ekonomskih odnosa u poduzećima radi optimalne upotrebe industrijskog vlasništva, pa tako i modela ili uzoraka. Poticanje stvaralaštva u radnom odnosu trebaju provoditi poduzeća i ostali poslodavci putem statuta, općih akata ili ugovora kojima će se to stvaralaštvo vrednovati. Osim iskorištavanja vlastitih rješenja, pribavljanjem licencija, kooperacijom, ulaganjem stranog kapitala, kupovinom i osnivanjem mješovitih poduzeća moguće je zaključiti ugovore o

korištenju stvaralaštvom drugih. Jednako je tako moguće i ugovorom o licenciji vlastito rješenje ustupiti na upotrebu drugim poduzećima.

Prema važećem zakonu smatra se da je oblik tijela, slika ili crtež stvoren u poduzeću ako su nastali u radu sredstvima poduzeća, a osobito:

- ako je do stvaranja oblika tijela, slike ili crteža došlo u neposrednoj vezi s autorovim poslovima i zadacima u poduzeću
- radom koji je obavljen po nalogu ili zahtjevu poduzeća ili druge pravne osobe
- na osnovi ugovora između autora i poduzeća ili druge pravne osobe kojim je predviđeno da ta tvorevina pripada poduzeću
- u roku šest mjeseci od dana kad je autoru prestao radni odnos, a do oblika tijela, slike ili crteža došlo je u neposrednoj vezi s autorovim poslovima i zadacima.

Dopunjeni Zakon o autorskim pravima iz 1993. godine u članku 20. određuje da se autorskopравни odnosi glede autorskih djela stvorenih u radnom odnosu uređuju općim aktima i kolektivnim ugovorima ili ugovorima o zapošljavanju.

Pravna osoba ili poslodavac imaju isključivo pravo u sklopu svoje redovne djelatnosti pet godina iskorištavati autorsko djelo što ga je u obavljanju svoje radne obveze stvorio djelatnik u toj pravnoj osobi ili kod poslodavca, bez traženja odobrenja autora – djelatnika, a djelatnik za to ima pravo na posebnu naknadu, u skladu s kolektivnim ugovorima ili ugovorima o zapošljavanju, razmjerno doprinosu što ga je upotreba njegova djela imala na povećanje prihoda, odnosno dobiti. Ostala autorska prava zadržava autor – djelatnik i ona se ne mogu ograničiti kolektivnim ugovorima ili ugovorima o zapošljavanju. Prema tom zakonu, djela stvorena tijekom radnog vremena, ali izvan radne obveze, ostaju u punom vlasništvu djelatnika, kojemu pripadaju i sva imovinska i moralna prava u svezi s tim djelima.

S obzirom na djela stvorena po narudžbi, autoru pripadaju sva prava za djela stvorena u sklopu ugovora o djelu. Iznimka je slučaj kad jedna (ili više) osoba organizira rad na stvaranju nekog autorskog djela u kojemu surađuje više osoba, a nisu u radnom odnosu s tom osobom (ili osobama); nositeljem autorskog prava tada postaje osoba koja je naručila posao suradnika, osim ako se njihovim ugovorom ne predvidi drugačije. Međutim, bez odobrenja autora – suradnika tim se djelom nije moguće koristiti za nešto drugo.

Ostali oblici industrijskog vlasništva

Za razliku od **modela** i **uzorka** kojima se štiti estetska kreacija, **patentom** se zaštićuje izum koji čini novo tehničko rješenje određenog problema. To može biti novi proizvod ili postupak. Pritom je prijeko potrebno da to novo tehničko rješenje bude novo ne samo u Hrvatskoj, nego i u svijetu. U tom je slučaju potrebno podnijeti prijavu patenta *Državnom zavodu za intelektualno vlasništvo* te zadovoljiti određene uvjete kako bi se izum zaštitio (sl. 5).

Žig znači zaštićeni znak koji služi prije svega za prepoznavanje proizvoda i usluga. Proizvođači su već davno shvatili, ulažući golemo sredstva u promidžbu i stvaranje imidža, da je žig kao robna marka vrlo važan za prodaju proizvoda. Tako je žig postao simbol proizvođačeva ugleda i kakvoće robe, koje obilježava.

SL. 5. Primjer objavljene prijave patenta: godišnji kalendar na jednoj stranici

Izvor • Source
"Hrvatski patentni glasnik",
5/96

FG. 5. Example of a published patent application: annual calendar on one page

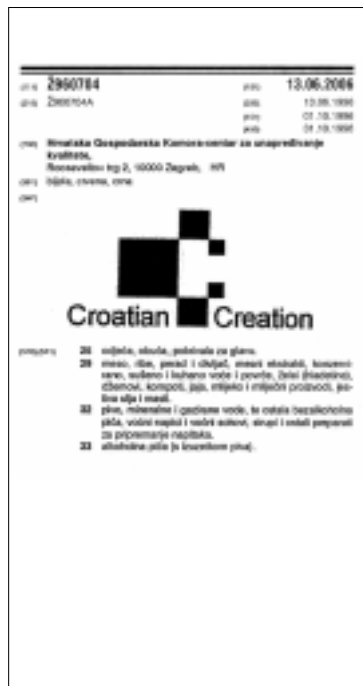
Dok su patenti, modeli, odnosno uzorci predmeti zaštite industrijskog vlasništva koji znače nova tehničko-tehnološka rješenja, odnosno nove vanjske oblike određenog proizvoda upotrebljive i primjenjive u industrijskoj proizvodnji, koji služe i boljoj tržišnoj prodaji, robni odnosno uslužni žigovi označavaju oblik industrijskog vlasništva iznimno naglašenoga marketinškog naboja ima zadaću postati simbolom kvalitete i prepoznatljivosti robe i poduzetnika, instrument promidžbenog nastupa i moćno sredstvo u bespoštednoj borbi za tržišnim uspjehom.

Žigom se mogu zaštititi znakovi prikladni za razlikovanje robe ili usluga, pa to mogu biti slike, crteži, riječi, izrazi, vinjete, šifre, kombinacije znakova i kombinacije boja (sl. 6). Žigom se ne smatraju pečat, štambilj i punca. Zaštita prava na žig uređena je odredbama *Zakona o industrijskom vlasništvu*.

Pravo na žig kao osobno apsolutno pravo daje vlasniku žiga ovlaštenje isključive upotrebe robnog odnosno uslužnog žiga kao znaka razlikovanja, registriranoga i zaštićenoga za proizvode i usluge koje vlasnik stavlja u promet, odnosno ovlaštenje na prijenos i davanje dozvole za primjenu žiga trećim osobama (npr. ugovorom o licenciji žiga).

Vlasnik žiga ima isključivo pravo upotrebljavati žig u gospodarskom prometu za označavanje svojih proizvoda i usluga, s tim da se žig može rabiti i na sredstvima za pakiranje, u katalogima, prospektima, uputama, oglasima, računima i dopisima. Nabrojena prava obuhvaćaju i pravo na zabranu zloupotrebe i bespravne upotrebe zaštićenoga razlikovnog znaka.

Podsjetimo li se svjetski poznatih žigova koji su učinili poznatima svoje proizvođače i njihove proizvode, shvatit ćemo koliko je zaštita žigom zanimljiva za hrvatsko gospodarstvo.

SL. 6. Primjeri, na temelju prijave žiga, registriranih zaštitnih znakova

Izvor • Source
"Hrvatski patenti glasnik", 5/96

FG. 6. Examples of registered protected brands through trademark registration

Zaključak

Zaštita modela i uzoraka u interesu je i autora koji stvaraju djela i osoba koje ta djela ekonomski iskorištavaju. Ekonomski razvoj svake zemlje nameće sve veću potrebu zaštite pojedinim oblicima industrijskog vlasništva. No u usporedbi s ostalim zemljama, pa i onima na sličnom razvojnem stupnju, Hrvatska još ima relativno malo prijava za zaštitu modela i uzoraka.

Državni zavod za intelektualno vlasništvo državna je upravna agencija koja dodjeljuje prava industrijskog vlasništva, savjetuje, obavještava i objavljuje radove s područja industrijskog vlasništva te povezuje sustav industrijskog vlasništva u Hrvatskoj s ostalim odgovarajućim nacionalnim i međunarodnim institucijama. Vrlo važno područje rada *Državnog zavoda za intelektualno vlasništvo* jest informacijsko-dokumentacijska djelatnost, osobito neprekidna dostupnost odgovarajućih svjetskih fondova informacija o prijavama patenata, modelima, uzorcima i žigovima, te utemeljivanje domaćih fondova priznatih prava, pa se svi zainteresirani mogu koristiti tim informacijama u uredu *InfoPat*-a unutar *Državnog zavoda za intelektualno vlasništvo*.

■

SL. 7. Svjetski poznati primjer zaštićenoga vizualnog identiteta proizvoda

FG. 7. World famous example of a protected product - visual identity

Literatura • Bibliography

1. **Besarović, V.** (1984), *Pravo industrijske svojine i autorsko pravo*: 13-15, 244-245, Beograd
2. **Henneberg, I.** (1996), *Autorsko pravo*, "Informator": 5-6, Zagreb
3. **Feldman, B., Vukmir, M.** (1994), *Zakon o autorskom pravu*, redakcijski pročišćeni tekst s uvodnim obrazloženjem i prilogima: 41-43, 66, Zagreb
4. ******* (1995), *Izveštaj Radne grupe eksperata za razvoj Haškog sporazuma u vezi s međunarodnim depozitom industrijskog dizajna s pete sjednice*, Ženeva
5. **Janjić, M.** (1982), *Industrijska svojina i autorsko pravo*: 89-93, Beograd
6. **Vedrina, D.** (1994), *Zaštita modela i uzoraka u Republici Hrvatskoj*, "Hrvatski patentni glasnik", 2-3: 259-262, Zagreb
7. **Verona, A.** (1978), *Pravo industrijskog vlasništva*: 144, 146, Zagreb
8. ******* (1996), *WIPO Industrial Property Statistics 1994.*, "Publication A, Supplement to Industrial Property and Copyright", 4/1996, Geneve
9. ******* (1991, 1992, 1993), *Zakon o industrijskom vlasništvu*, "Narodne novine", 53/91, 19/92, 61/92, 100/93, Zagreb

Summary • Sažetak**Legal Protection of Design Rights**

Intellectual products, such as an invention, musical composition, or the design for an industrial product, cannot be protected against other people using them in the same way that a physical object can, by mere possession. Once the intellectual creation is made available to the public its author can no longer exercise control over how it is used. The basic fact that something cannot be protected by its mere possession underpins the whole concept of intellectual property law.

Industrial property, as a form of intellectual property, includes industrial design which is, generally speaking, the ornamental or aesthetic form of a useful article which is the basis of industrial reproduction. If this latter element is missing, the creation comes under the category of a work of art and is protected by copyright law, rather than by industrial property law. In order to be protected in Croatia, an industrial design must be new.

The authors explain the basic terms used in Croatian Industrial Property Law, and give some notes about authors' and applicants' rights. They also describe the procedure for acquiring industrial design rights in Croatia through the CNI Property Office.

Darinka Vedrina
Klaudija Horvatić
Danijel Smiljanić
Božidar Lapaine

PROSTOR

ISSN 1330-0652
CODEN PORREV
UDK • UDC 71/72

GOD. • VOL. 5(1997)
BR. • NO. 1(13)
STR. • PAG. 1-200
ZAGREB, 1997.

siječanj - lipanj • January - June

Vedrina & ...: Pravna zaštita dizajnerskog ...

Pag. 171-186